

HUMAN ANATOMY

In three volumes

Volume 2

Edited by Prof. V. H. KOVESHNIKOV

2nd edition, corrected and supplemented

Lviv
“Magnolia 2006”
2021

УДК 611(072)
H91

*Recommended by the Academic Council of the Medical Institute of Sumy State University
as a textbook for the students of medical schools of IV accreditation level
(Record No 12 of June 30, 2021)*

AUTHORS OF VOLUME:

V. H. Koveshnikov, I. I. Bobryk, M. A. Voloshyn, Yu. P. Kostylenko, V. I. Luzin, V. S. Pykaliuk,
O. Yu. Romenskiy, V. Z. Sikora, Ya. I. Fedoniuk

REVIEWERS:

Iu. I. Guminskyi, Doctor of Medical Sciences, Professor of the Department of Human Anatomy, M. Pyrohov Vinnytsia National Medical University;

V. V. Kryvetskiy, Doctor of Medical Sciences, Professor, Academician of the NAS of Higher Education of Ukraine, Head of the Department of Human Anatomy named after M. Turkevich, Bukovinian State Medical University, Ministry of Health of Ukraine;

O. H. Popadynets, Doctor of Medical Sciences, Professor, Head of the Department of Human Anatomy, Ivano-Frankivsk National Medical University

Human Anatomy. In three volumes / edited by V. H. Koveshnikov. – 2nd ed.,
H91 corr. and suppl. – Lviv : “Magnolia 2006”, 2021. – Vol. 2. – 212 p.

ISBN 978-617-574-202-0

The textbook is devoted to the fundamental field of medicine – human anatomy. The book is based on the International Anatomical Terminology, educational and professional program Medicine of the second (master's) degree of higher education on the specialty 222 “Medicine”, field of knowledge 22 “Healthcare”. The edition was developed in accordance with the Law of Ukraine “On Higher Education”, the Standard of Higher Education of the second (master's) degree. The second volume of the proposed textbook on a systematic basis presents information on the normal anatomy of the digestive, respiratory, urinary and genital systems, as well as the endocrine glands of man.

The textbook is intended for students, interns, teachers of medical schools, scientists, general practitioners in all fields of medicine.

УДК 611(072)

Підручник присвячений фундаментальній галузі медицини – анатомії людини. Книга побудована з урахуванням Міжнародної анатомічної термінології, освітньо-професійної програми Медицина другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 222 «Медицина», галузі знань 22 «Охорона здоров'я». Видання розроблене відповідно до Закону України «Про вищу освіту», Стандарту вищої освіти другого (магістерського) рівня. У другому томі запропонованого підручника за систематичним принципом викладені відомості з нормальної анатомії травної, дихальної, сечової та статевих систем, а також залоз внутрішньої секреції людини.

Підручник призначений для студентів, лікарів-інтернів, викладачів медичних закладів вищої освіти, науковців, практичних лікарів з усіх галузей медицини.

ISBN 978-617-574-202-0

© Authors, 2021
© “Magnolia 2006”, 2021

Вельмишановні колеги-анатоми, завідувачі профільних кафедр медичних закладів вищої освіти України, лікарі, студенти й просто читачі!

Пропонуємо до Вашої уваги друге, виправлене і відредаговане українськомовне та англійськомовне видання тритомного підручника «Анатомія людини» за редакцією проф. В. Г. Ковешнікова, створеного у співавторстві із сімнадцятьма провідними професорами-анатомами України. Вчитайтесь у ці імена: В. Г. Ковешніков (Луганськ), І. І. Бобрик (Київ), М. А. Волошин (Запоріжжя), А. С. Головацький (Ужгород), І. І. Ільїн (Одеса), Г. С. Кірюкулов (Донецьк), В. О. Козлов (Дніпро), Ю. П. Костиленко (Полтава), В. І. Лузін (Луганськ), В. М. Лупір (Харків), Б. Г. Макар (Чернівці), В. С. Пикалюк (Сімферополь – Луцьк), О. Ю. Роменський (Вінниця), В. З. Сікора (Суми), Я. І. Федонюк (Тернопіль), В. Г. Черкасов (Київ), Б. В. Шутка (Івано-Франківськ). Це географія усєї університетської України, ареопаг Ваших учителів. П'ятнадцять років тому, з 2005 по 2009 рік, кожен новий том підручника, що з'являвся у світ, ставав своєрідним навчальним бестселером серед студентів та викладачів-анатомів. Їх читали, обговорювали, дискутували, закупували десятками і сотнями в університетські бібліотеки, а ще тисячі примірників поповнили власні науково-медичні бібліотеки студентів-медиків, лікарів, викладачів. Упродовж наступного десятиріччя саме цей підручник був найзатребуванішим із фундаментальних навчальних видань медичного спрямування. До 2014 року видавництво в Луганську щорічно друкувало і поширювало все нові накладі підручника трьома мовами, забезпечуючи собі безбідне існування й не виплачуючи при цьому жодної копійки гонорару авторам. Але час і обставини корегують життєву дорогу і долю як людей, так і книг. Пішов у вічність головний редактор, натхненник і організатор унікального фундаментального підручника – лауреат Державної премії, заслужений діяч науки і техніки України професор-анатом Володимир Георгійович Ковешніков. Анатомічний світ утратив дванадцятьох професорів – співавторів підручника. Зникла з мапи наукових видавництв назва «Шико» з Луганською адресою. На вимогу часу підручник оцифрували й запустили в електронний обіг. Щоправда, доступ до ресурсу можливий тільки за солідний гонорар, і зробили це після смерті головного редактора, не питаючи згоди авторів підручника.

На зміну випускникам-медикам в університети приходять нові покоління першокурсників. І виявилось, що запит на «анатомічний тритомник В. Г. Ковешнікова» не зник, не зменшився, не нівелювався. Та й життєве кредо, принципи академічної добросовісності, щемливе почуття вдячності Учителю спонукало нас, учнів Професора, які мали честь працювати разом зі співавторами підручника, в черговий раз вичитати сторінки трьох томів, виправити деякі огріхи й запропонувати медичній спільноті друге видання тритомного підручника з анатомії, яке стане своєрідною пролонгацією життєвого циклу людської пам'яті, посильною даниною шани, поваги, вдячності Учителю та Колегам.

*Учні та послідовники професора Володимира Георгієвича Ковешнікова
проф. Віталій Сікора, проф. Василь Пикалюк,
сини Олександр та Георгій Ковешнікови*

Dear colleagues-anatomists, heads of profile departments
of medical schools of Ukraine, doctors, students and just readers!

We bring to your attention the second corrected and edited version in Ukrainian and English of the three-volume textbook “Human Anatomy” edited by Prof. V. H. Koveshnikov, co-authored by 17 leading professors-anatomists of Ukraine. Read attentively these names: V. H. Koveshnikov (Luhansk), I. I. Bobryk (Kyiv), M. A. Voloshyn (Zaporizhzhia), A. S. Holovatskyi (Uzhhorod), I. I. Iliin (Odesa), H. S. Kiriakulov (Donetsk), V. O. Kozlov (Dnipro), Yu. P. Kostylenko (Poltava), V. I. Luzin (Luhansk), V. M. Lupir (Kharkiv), B. H. Makar (Chernivtsi), V. S. Pykaliuk (Simferopol – Lutsk), O. Yu. Romenskyi (Vinnytsia), V. Z. Sikora (Sumy), Ya. I. Fedoniuk (Ternopil), V. H. Cherkasov (Kyiv), B. V. Shutka (Ivano-Frankivsk). This is the geography of the entire university Ukraine, the Areopagus of Your teachers. Fifteen years ago, from 2005 to 2009, each new volume of the textbook that appeared in the world became a kind of educational bestseller among students and teachers of anatomy. They were read, discussed, debated, purchased by the dozens and hundreds in university libraries, and thousands more copies were added to their own scientific and medical libraries of medical students, doctors and teachers. Over the next decade, this textbook was the most sought after of the fundamental educational publications in the medical field. Until 2014, the publishing house in Luhansk annually printed and distributed new editions of the textbook in three languages, and earned a reasonable living without paying a penny of royalties to the authors. But time and circumstances correct the way of life and destiny of both people and books. Volodymyr Koveshnikov, the editor-in-chief, inspirer and organizer of a unique fundamental textbook, winner of the State Prize, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine, anatomist, passed away. The anatomical world lost twelve professors – coauthors of the textbook. The name “Shyko” with the address of Luhansk disappeared from the map of scientific publishing houses. At the request of time, the textbook was digitized and launched into electronic rotation. However, access to the resource is possible only for a hefty fee, and they did so after the death of the editor-in-chief, without asking the consent of the authors of the textbook.

New generations of freshmen are replacing medical graduates at universities. And it turned out that the demand for “anatomical three-volume by V. H. Koveshnikov” did not disappear, did not decrease, did not level. And life credo, principles of academic integrity, a sharp sense of gratitude to the Teacher prompted us, students of the Professor, who had the honor to work with coauthors of the textbook, once again read the pages of three volumes, correct some flaws and offer the medical community a second edition of the three-volume textbook which will be a kind of prolongation of the life cycle of human memory, a possible tribute to honor, respect, gratitude to the Teacher and Colleagues.

*Students and followers of the Professor Volodymyr Heorhiiovych Koveshnikov,
Professor Vitalii Sikora, Professor Vasyl Pykaliuk,
Sons Oleksandr and Heorhii Koveshnikov*

PREFACE

The second volume of textbook systematically presents the material on alimentary, respiratory, urinary and genital systems according to the current curriculum for medical universities.

In addition to providing general anatomical information, each section of the textbook includes material on the development, variations, and anomalies of organs and systems. The textbook also emphasizes clinical applications of the presented information. We paid particular attention to the substantiation of general principles in the study of anatomy: the correlation between the structure and function, the integrity of the organism, and the unity of the organism with its external environment. Each unit ends with practice questions, which allow students to self-evaluate their progress.

In preparing this textbook, we have been guided by the pedagogical expertise of many Ukrainian scientists-anatomists who became the coauthors of this work (Bobryk I. I., Kyiv; Voloshyn M. A., Zaporizhzhia; Holovatskyi A. S., Uzhhorod; Iliin I. I., Odesa; Kiriakulov H. S., Donetsk; Koveshnikov V. H., Luhansk; Kozlov V. O., Dnipro; Luzin V. I., Luhansk; Lupyr V. M., Kharkiv; Pykaliuk V. S., Simferopol; Romenskyi O. Yu., Vinnytsia; Sikora V. Z., Sumy; Fedoniuk Ya. I., Ternopil; Cherkasov V. H., Kyiv. All coauthors followed a uniform representational style depicting a modern scientific state of the subject in a given unit of the textbook.

In the textbook, we used new anatomical terminology, approved by FCAT (São Paulo, 1997). Ukrainian equivalents of the terms are presented in accordance with the book “International Anatomical Nomenclature” edited by Professor I. I. Bobryk and Professor V. H. Koveshnikov (Kyiv, 2001).

Illustrations were borrowed from the manuals and textbooks accompanied by the authors’ additions and revisions. The majority of the drawings made from the specimens are original.

The organization of the material on human anatomy into units corresponds to the curriculum of the credit/module-based educational system.

I wish to acknowledge and express my appreciation to N. H. Mykula, N. P. Mishenko, V. V. Mavrish, and O. S. Bolhova for their help in preparing this textbook for publication. Apart from this I’m truly grateful to Mrs. Larysa Sankova and Ms. Eugenie Bekova, who made the English translation of the book.

Comments, suggestions, and critique aimed to improve this textbook are welcomed by the authors and will be taken into consideration in further editions.

Professor V. H. Koveshnikov

CONTENT

PREFACE	5
SHORTENINGS KEY	6
SPLANCHNOLOGY	7
GENERAL INFORMATION	7
Structure of tubular organs' wall	7
Lymphoid tissue	8
Functions of lymphoid tissue	9
Parenchymal organs	9
Morpho-functional unit	10
How topography of the internal organs is studied?	10
<i>Practice questions</i>	11
THE ALIMENTARY SYSTEM	12
THE ORAL CAVITY	13
THE PALATE	14
THE MUSCLES OF SOFT PALATE	15
THE ORAL CAVITY FLOOR	16
THE FAUCES	16
THE PALATINE TONSIL	17
THE TEEH	18
Dental formula	19
THE TONGUE	22
THE MAJOR SALIVARY GLANDS	26
THE PAROTID GLAND	26
THE SUBMANDIBULAR GLAND	27
THE SUBLINGUAL GLAND	28
THE MINOR SALIVARY GLANDS	29

CONTENT

THE PHARYNX	29
The constrictors	32
The longitudinal muscles.....	32
THE PERIPHARYNGEAL SPACE	33
THE OESOPHAGUS	33
Esophageal constrictions and dilations	34
THE ABDOMINOPELVIC CAVITY	35
THE EPIGASTRIC REGION	36
THE MIDDLE REGION	36
THE INFERIOR REGION	36
THE PERITONEUM	36
THE STOMACH	37
The shape variety	37
The curvatures and walls	37
The parts of stomach	37
Topography of stomach	38
The structure of the stomach walls	39
THE SMALL INTESTINE	41
THE DUODENUM	41
THE JEJUNUM AND ILEUM	44
THE LARGE INTESTINE	46
THE CAECUM	46
THE VERMIFORM APPENDIX (APPENDIX)	48
THE COLON	51
THE ASCENDING COLON	51
THE TRANSVERSE COLON	52
THE DESCENDING COLON	52
THE SIGMOID COLON	53
THE RECTUM	54
THE LIVER	57
The lobes of liver	58
The interior of the liver	61
THE GALLBLADDER	62

CONTENT

THE BILE DUCT	63
THE PANCREAS	64
Parts of the pancreas	64
Interior of the pancreas	64
THE PERITONEUM	65
Functions of the peritoneum	65
The parietal peritoneum	66
The retroperitoneal space	66
The visceral peritoneum	68
The mesenteries	68
The folds and the recesses	70
Three levels of the peritoneal cavity	70
The superior level of the peritoneal cavity	72
The middle level of the peritoneal cavity	73
The inferior level of the peritoneal cavity	74
EVOLUTION OF THE ALIMENTARY SYSTEM	74
Evolution of the alimentary organs in invertebrates	74
Alimentary system in vertebrates	74
Differentiation of the anterior portion of the digestive tube	75
Evolution of stomach	75
Evolution of intestine	75
DEVELOPMENT OF ALIMENTARY SYSTEM IN HUMANS	76
Formation of the primitive gut from entoderm	76
Segmentation of the primitive gut	76
Formation of the oral and anal openings	76
Development of face in the oral opening area	76
Developmental anomalies of the oral cavity	77
Differentiation of the head (pharyngeal) gut	77
Rotations of the stomach	78
Midgut differentiation	78
Rotation of the gut loop	78
Caecum relocation	78
Liver and pancreas development	79

CONTENT

Peritoneum development	79
The dorsal and ventral mesenteries	79
Transformation of the ventral mesentery	79
Formation of the omental bursa	80
Greater omentum formation	80
Transformation of the dorsal mesentery	80
ANOMALIES OF THE ALIMENTARY SYSTEM	80
Anomalies of intestine lumen formation	81
Diverticulum of Meckel	81
Fistula	81
Branchial fistula	81
Situs inversus	81
<i>Practice questions</i>	81
RESPIRATORY SYSTEM	85
THE NOSE	85
THE NASAL CAVITY	87
The nasal conchae and meatuses	87
The paranasal sinuses	89
THE LARYNX	90
The laryngeal cartilages	91
Articulations of the laryngeal cartilages	93
The laryngeal cavity	94
Compartments of the laryngeal cavity	95
The laryngeal muscles	97
The muscles that narrow/extend the rima glottidis and laryngeal cavity	97
Muscles that widen the rima glottidis and laryngeal cavity	98
Muscles that alter tension of vocal ligaments	98
Functions of the larynx	99
THE TRACHEA	101
THE BRONCHI	103
The main bronchi	103

CONTENT

THE LUNGS	104
Parts, surfaces and borders of lungs	104
Pulmonary fissures	106
Bronchopulmonary segments	107
Pulmonary lobules	109
Terminal branching of bronchi	109
Acinus	109
Structure of intrapulmonary bronchi	109
Boundaries of the lungs	110
THE THORACIC CAVITY	112
THE PLEURA	113
Pleura boundaries	114
THE MEDIASTINUM	114
The superior mediastinum	115
The inferior mediastinum	116
The anterior mediastinum	116
The middle mediastinum	116
The posterior mediastinum	116
EVOLUTION OF THE RESPIRATORY ORGANS	116
Respiratory organs in invertebrates	117
Gills – the respiratory organs of the inferior vertebrates	117
Origination of the lungs	117
The lungs in terraneous vertebrates	117
Evolution of the larynx	117
DEVELOPMENT OF RESPIRATORY ORGANS IN HUMANS	118
Formation of the respiratory system from pharyngeal endoderm	118
Formation of the bronchi and lungs	118
Development of the larynx and trachea	118
Development of lungs	118
Development of the pleural cavities	119
Developmental anomalies of respiratory system	119
Tracheo-oesophageal fistulas	119
<i>Practice questions</i>	119

CONTENT

THE URINARY SYSTEM	122
THE KIDNEY	122
The exterior of kidney	122
Kidneys' support	124
Interior of the kidney	125
The renal segments	125
The nephron	126
The renal calices	128
THE URETER	129
THE URINARY BLADDER	131
EVOLUTION OF EXCRETORY ORGANS	133
Excretory organs in invertebrates	133
Excretory organs in vertebrates	133
DEVELOPMENT OF URINARY ORGANS IN HUMANS	134
Formation of the urinary organs from mesoderm	134
Recapitulation of kidney phylogeny	134
Formation of the voiding passages	135
Kidney relocation	136
DEVELOPMENTAL ANOMALIES OF KIDNEYS	136
Number anomalies	136
Size anomalies	136
Shape and position anomalies	136
Kidneys fusion	137
<i>Practice questions</i>	137
THE GENITAL SYSTEMS	138
THE MALE GENITALIA	138
THE MALE INTERNAL GENITALIA	138
THE TESTIS	138
Exterior of testis	138
The epididymis	138
Interior of the testis and epididymis	138

CONTENT

The rudiments	140
Formation of the testicular tunics	140
THE SPERMATIC CORD	141
THE DUCTUS DEFERENS	141
THE SEMINAL GLAND	142
THE PROSTATE	142
Parts and surfaces	142
Interior of the prostate	144
THE MALE EXTERNAL GENITALIA	146
THE PENIS	146
The parts of penis	146
Interior of the corpora cavernosa	146
Fascia and ligaments	147
THE SCROTUM	147
THE MALE URETHRA	148
Urethral flexures	149
Dilations and constrictions of the urethra	149
THE FEMALE GENITAL SYSTEM	149
THE FEMALE INTERNAL GENITALIA	149
THE OVARY	149
Exterior of ovary	149
Why the peritoneum-devoid ovary still has mesentery?	151
Interior of the ovary	151
Ovarian follicles	151
Ovulation	151
Why the multiparous pregnancy occurs	152
The corpus luteum	152
Rudiments	152
THE UTERINE TUBE	152
Openings of the tube	152
Tubal routing	153

CONTENT

Wall layers of the tube	153
Oocyte route and fate after ovulation	153
Ectopic pregnancy	153
THE UTERUS	154
Shape, sizes and surfaces	154
Parts of the uterus	154
The uterine cavity	154
Factors significant for uterus support	156
Peritoneal relations	156
Peritoneal folds and ligaments	156
The uterine wall	157
Assisted reproduction technology	157
THE VAGINA	158
THE FEMALE EXTERNAL GENITALIA	159
THE PUDENDUM	159
The female urethra	160
THE PERINEUM	162
Perineum divisions	162
The pelvic diaphragm	162
Fascia of the pelvic diaphragm	164
The perineal membrane	165
Fasciae of the perineal membrane	165
The superficial perineal muscles and fasciae	165
EVOLUTION OF REPRODUCTIVE ORGANS	169
Reproductive organs in invertebrates	169
Gonads in vertebrates	169
Genitals in the mammals	170
Development of genitalia in humans	170
Development of male gonads	171
Development of female gonads	171
Descent of the testes	171
Anomalies of testis development	171
Descent of the ovaries	172

CONTENT

Developmental anomalies of the ovaries	172
Development of the uterus, uterine tubes and vagina	172
Developmental anomalies of the uterus	172
Development of the external genitalia	172
Masculine-type transformations	172
Feminine-type transformations	172
Hermaphroditism	172
<i>Practice questions</i>	173
THE ENDOCRINE GLANDS	176
THE PINEAL GLAND	176
THE PITUITARY GLAND	177
The anterior lobe of pituitary	177
Functions of the pituitary	179
Hormones secreted by the posterior lobe	180
THE THYROID GLAND	181
Structure of the gland	182
Function of the thyroid	182
THE PARATHYROID GLAND	183
THE THYMUS	183
THE PANCREATIC ISLETS	186
THE SUPRARENAL GLANDS	186
Structure of the suprarenal glands	187
Functions of the suprarenal glands	188
THE PARAGANGLIA	188
THE ENDOCRINE PART OF GONADS	189
<i>Practice questions</i>	189
ENGLISH INDEX	191
LATIN INDEX	196

Ковешніков Володимир Георгійович
(1931–2015 рр.)

Народився 7 листопада 1931 року в місті Борисоглібськ Воронежської області, Росія. Після закінчення середньої школи служив у рядах Радянської Армії (1949–1950 рр.). Із 1950 до 1955 року навчався у Саратовському медичному інституті, був Сталінським стипендіатом, чемпіоном області з легкої атлетики. Після закінчення інституту отримав диплом з відзнакою. В 1955–1958 роках працював аспірантом кафедри анатомії людини Саратовського медичного інституту під керівництвом професора В. І. Біка, з 1958 до 1961 року був асистентом тієї ж кафедри, заступником декана педіатричного факультету. В 1959 році захистив кандидатську дисертацію «Изменчивость средней черепной ямки».

Згодом працював асистентом (1961–1963 рр.), доцентом (1964–1970 рр.), завідувачем кафедри анатомії людини Тернопільського медичного інституту (1971–1983 рр.). У 1972 році, після захисту дисертації «Плоскость естественной ориентировки головы и влияние ее стойкого изменения на формирование черепа», отримав науковий ступінь доктора медичних наук, а в

Koveshnikov Volodymyr Heorhiiovych
(1931–2015)

He was born on November 7, 1931 in Borisoglebsk, Voronezh Oblast, Russia. After graduating from high school he served in the Soviet Army (1949–1950). From 1950 to 1955 he studied at the Saratov Medical Institute, was a Stalin scholarship holder, regional champion in athletics. After graduating from the institute he received a diploma with honors. From 1955 to 1958 he worked as a graduate student at the Department of Human Anatomy of the Saratov Medical Institute under the guidance of Professor V. I. Bik, from 1958 to 1961 he was an assistant at the same department, Deputy Dean of the Faculty of Pediatrics. In 1959 he defended his thesis “Variability of the middle cranial fossa”.

Later he worked as an assistant (1961–1963), associate professor (1964–1970), head of the Department of Human Anatomy of the Ternopil Medical Institute (1971–1983). In 1972, after defending his thesis “The plane of natural orientation of the head and the impact of its persistent change on the shape of the skull”, received the degree of Doctor of Medicine, and in 1973 – the academic title of Professor.

1973 році – вчене звання професора. З 1981 до 1984 року був проректором з навчальної роботи Тернопільського медичного інституту.

Із 1984 до 2003 року Володимир Георгійович трудився ректором та завідувачем кафедри нормальної анатомії Луганського державного медичного університету. У 1998 році на базі університету було проведено Другий національний конгрес наукового товариства анатомів, гістологів, ембріологів, топографоанатомів України. На наступні 5 років професор В. Г. Ковешніков був обраний головою правління цього товариства. У 2000 р. йому було присвоєно звання лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. У 2003–2010 рр. Володимир Георгійович працював завідувачем, у 2010–2015 рр. – професором кафедри анатомії людини Луганського державного медичного університету. В 2009–2015 рр. виконував обов'язки голови дисертаційної вченої ради із захисту дисертацій Д.29.600.04. Володимир Георгійович Ковешніков був науковим керівником та консультантом 20 докторських і 55 кандидатських дисертацій. Академік МАІА, АН ВШУ, Польської академії медицини, Всесвітньої академії медицини імені А. Швейцера, заслужений діяч науки і техніки України. Почесний громадянин Луганська.

Помер Володимир Георгійович Ковешніков 17 травня 2015 року.

From 1981 to 1984 he was the Vice-Rector on Academic Affairs of the Ternopil Medical Institute.

From 1984 to 2003, Volodymyr Heorhiiiovych worked as the rector and head of the Department of Normal Anatomy of Luhansk State Medical University. In 1998, the Second National Congress of the Scientific Society of Anatomists, Histologists, Embryologists, Topographers of Ukraine was held on the basis of the University. For the next 5 years, Professor V. H. Koveshnikov was elected as a Chairman of the board of this society. In 2000 he was awarded the title of laureate of the State Prize of Ukraine in the field of science and technology. In 2003–2010 Volodymyr Heorhiiiovych worked as the head, in 2010–2015 – as a Professor of the Department of Human Anatomy of Luhansk State Medical University. In 2009–2015 he was the Chairman of the Specialized Academic Council for the Defense of Theses D.29.600.04. Volodymyr Koveshnikov was the scientific supervisor and consultant of 20 doctoral and 55 candidate theses. Academician of International Academy of Integrative Anthropology, Academy of Sciences of the Higher School of Ukraine, Polish Academy of Medicine, A. Schweizer World Academy of Medicine, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine. Honorary citizen of Luhansk.

Volodymyr Heorhiiiovych Koveshnikov died on May 17, 2015.

Навчальне видання

Ковешніков Володимир Георгійович

Бобрик Іван Іванович

Волошин Микола Анатолійович

Лузін Владислав Ігорович

Пикалюк Василь Степанович

Роменський Олег Юрійович

Сікора Віталій Зіновійович

Федонюк Ярослав Іванович

АНАТОМІЯ ЛЮДИНИ

У трьох томах

Том 2

За ред. професора В. Г. Ковешнікова

Підручник (англійською мовою)

2-ге вид., виправл. і доповн.

Літературний редактор   Санькова Л. Ю.

Підп. до друку 10.04.2021 р.

Формат 70×100/16. Папір крейдований. Гарнітура Minion Pro.

Ум. друк. арк. 17,23. Наклад 1000 прим.

ПП «Магнолія 2006»

м. Львів-53, 79053, Україна, тел. +38 (050) 370-19-57

e-mail: picha1938@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції:
серія ДК № 2534 від 21.06.2006 року,
видане Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України

Надруковано у друкарні видавництва «Магнолія 2006»